

Piteå kommun
bu-namnd@pitea.se

Rektor Niclas Lyckander
niclas.lyckander@pitea.se

Återkoppling

efter kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisning
på Sjulnässkolan i Piteå kommun

Inledning

I denna skriftliga återkoppling presenteras de enkätresultat och utvecklingsområden som Skolinspektionen bedömer är relevanta för Sjulnässkolans arbete med sex- och samlevnadsundervisningen. Denna återkoppling syftar till att vara ett stöd för hur skolan kan utveckla sitt arbete vad gäller rektorns styrning och undervisningens genomförande.

Ett flertal bestämmelser i skollagen relaterar till sex- och samlevnadsundervisningen, till exempel syftet med utbildningen (1 kap. 4 § och 5 §), ledningen av utbildning (2 kap. 9 §), reglerna om systematiskt kvalitetsarbete (4 kap.), kompetensutvecklingsbestämmelsen (2 kap. 34 §) och elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete (2 kap. 25 §). Dessutom har rektorn enligt läroplanerna ett särskilt ansvar för sex och samlevnad som ämnesövergripande kunskapsområde (SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8).

Återkopplingen grundar sig på en webbenkät till rektor och lärare samt ett verksamhetsbesök där Skolinspektionen genomförde dokumentstudier och intervjuer med rektor, lärare, elevhälsans personal och elever i årskurs 5-6-7 och 9. Intervjuerna genomfördes den 7 och 8 september 2017 av utredarna Lotta Andersson Damberg och Olivia Öberg.

Fakta om Sjulnässkolan

Sjulnässkolan är en kommunal grundskola för åk. 4-9 belägen i tätorten Rognäs i Piteå kommun. Skolans upptagningsområden är byarna Långträsk, Storsund, Sikfors, Böle, Lillpite och Svensbyn. På skolan finns 315 elever och ca 32 anställda. Elevhälsans personal består av skolsköterska, kurator och två specialpedagoger.

Enkätresultat

Nedan sammanfattas Sjulnässkolans enkätresultat och jämförs med resultaten från den bredare kartläggningen av sex- och samlevnadsundervisningen på 450 slumpmässigt utvalda grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.

På Sjulnässkolan	Kartläggningens resultat
dokumenterar skolan sitt arbete med sex- och samlevnadsundervisningen	42 % anger detta
har skolan kartlagt vem som gör vad i sex- och samlevnadsundervisningen	36 % anger detta
har skolan inte satt upp mål för arbetet med sex- och samlevnadsundervisningen	25 % sätter upp mål
används elevhälsan i planering av sex- och samlevnadsundervisningen	59 % anger detta
används elevhälsan i genomförande av specifika sex- och samlevnadslektioner	45 % anger detta
används elevhälsan inte i lärares kompetensförsörjning kring sex och samlevnad	45 % använder
bedömer 13 % av lärarna att avsatt tid för samverkan räcker i hög utsträckning	24 % anger detta
samtalar 50 % av lärarna med andra lärare om erfarenheter av sex- och samlevnadsundervisningen	62 % anger detta
har lärarnas kompetens inom sex och samlevnad inte följts upp	22 % har följt upp
har lärarna erbjudits kompetensutveckling inom sex och samlevnad	39 % anger detta
anger rektorn att skolan har lärare som är utbildade i hbtq-frågor	58 % anger detta
arbetar 38 % av lärarna med hbtq-frågor i sitt/sina ämnen	36 % anger detta
låter 0 % av lärarna eleverna påverka sex och samlevnads innehåll i hög utsträckning	35 % anger detta
låter 6 % av lärarna eleverna påverka sex och samlevnads arbetsmetoder i hög utsträckning	27 % anger detta
låter 19 % av lärarna eleverna tycka till om sex- och samlevnadsundervisningen i hög utsträckning	45 % anger detta
bedömer rektorn att sex- och samlevnadsundervisningens kvalitet på denna skola är hög	51 % anger detta
bedömer 56 % av lärarna att sex- och samlevnadsundervisningens kvalitet är hög	52 % anger detta

Resultaten i tabellen baseras på svar från 300 skolor av 450 slumpmässigt utvalda skolor (67 %) när det gäller rektorsenkäten och svar från 3982 lärare av 8084 registrerade lärare (49 %). Resultaten för Sjulnässkolan baseras på svar från rektorn i rektorsenkäten och svar från 16 av 31 registrerade lärare (52 %) i lärarenkäten.

Sjulnässkolans arbete med sex- och samlevnadsundervisning

Rektorns ansvar för att skolans sex- och samlevnadsundervisning är av god kvalitet

Av inkomna dokument och intervjuer med rektor och lärare framgår att det finns planering för kunskapsområdet sex och samlevnad inom olika ämnen. I svenskämnet ingår relationer, normer och kärlek som en röd tråd i undervisningen. I biologiämnet fördjupas undervisningen under vissa veckor och handlar då om ideal och förväntningar samt vad som händer i kroppen. Enligt lärarna är det lättare att diskutera med eleverna kring värderingar och normer inom sex och samlevnad *om eleverna har fått kunskap som grund*. Vidare framgår att skolan inte har några specifika mål för sex och samlevnad utan att kunskapsområdet ingår som en del i skolans övergripande värdegrundsarbete som benämns Sjulnäsandan. Arbetet med Sjulnäsandan har växt fram under många år och är väl förankrat på skolan, enligt lärarna *genomsyrar det undervisningen i stort*. I Sjulnäsandans värdeord ryms bland annat nyckelorden trygghet, relationer, jämställdhet, olikhet och tolerans. Vidare uppger lärarna att eleverna känner ett stort förtroende för dem och *de kommer ofta och ställer frågor över sådant som de undrar över*. Enligt lärarna fångar de på så sätt tillfällen för att arbeta

med aktuella frågor kring sex och samlevnad. Vidare framgår av intervjuer att utvärderingar görs inom respektive ämnen och det gemensamma värdegrundsarbetet med Sjulnäsandan, men att det inte görs någon specifik utvärdering av sex- och samlevnadsundervisningen.

Det framgår av intervjuer att lärarna stödjer varandra i att hantera svåra frågor som rör sex- och samlevnadsområdet, men det varierar hur samarbetet kring undervisningen ser ut inom olika ämnen och i olika perioder då detta ofta är beroende på schemaläggning och gruppindelning. Vidare framgår att lärarna inte samarbetar kring gemensamma teman med anknytning till kunskapsområdet sex och samlevnad. Rektorn uppger i intervju att det finns ett intresse och en vilja hos flera lärare att samverka och jobba mer tematiskt, *här finns det stora utvecklingsmöjligheter.*

Av intervju med rektor framgår att det finns en planering framåt för att arbeta med kompetensutveckling kring mångfald och diskrimineringsgrunderna. Enligt rektor har HBTQ-frågor ingått i fortbildningen för flera av lärarna. Vidare framgår av intervjuer med lärare att det finns ett behov av kompetensutveckling inom kunskapsområdet sex och samlevnad. Som exempel nämner några lärare HBTQ-frågor samt behov av kunskap för att kunna hantera och bemöta den information inom sex- och samlevnadsfrågor som eleverna tar in väldigt tidigt genom media och hur samhällets krav påverkar ungdomarnas mående.

Det framgår av intervjuer med elevhälsans personal, lärare och rektor att skolsköterskan har gruppinformation om puberteten för flickor samt att studie- och yrkesvägledaren har klassinformation om gymnasieval i ett genusperspektiv. Vidare framgår att rektor och lärare har ett fungerade samarbete med elevhälsan som till största delen gäller elevärenden på individnivå men att det även kan handla om grupprelationer. Det framgår dock att elevhälsan inte medverkar i eller stödjer lärarna med själva undervisningen. Enligt rektor skulle elevhälsans kompetens kunna användas mer som en tillgång när det gäller undervisningen, *det är ett utvecklingsarbete.*

Elevernas möjligheter att utveckla kunskaper inom hela det område som ryms inom begreppet sex och samlevnad

Av inkomna dokument och intervjuer med elever, lärare och rektor framgår att kunskapsområdet sex och samlevnad ingår i den planerade ämnesundervisningen och i det ämnesövergripande värdegrundsarbetet. Sex- och samlevnadsfrågor diskuteras även utifrån aktuella händelser och elevernas frågeställningar. En lärare beskriver i intervjun att ett klassrum har en låda där eleverna kan lägga lappar med frågor som läraren sedan kan använda sig av i undervisningen. Vidare framgår att eleverna i svenskämnet läser skönlitteratur, ser film, diskuterar och skriver texter som handlar om normer, värderingar, känslor och relationer. I bildämnet ingår områden som kärlek, vänskap, olikheter och reklam. I samhällsorienterande ämnen ingår ett historiskt perspektiv på könsroller och familjemönster. Medias roll diskuteras i flera ämnen och normer och värderingar bearbetas bland annat genom rollspel och värderingsövningar. Inom biologiämnet ingår undervisning i anatomi och sexualkunskap. Av dokument och intervjuer framgår vidare att skolan samarbetar med ungdomsmottagningen som sätter upp en teaterföreställning som bland annat handlar om normer, vilket är mycket uppskattat av eleverna.

Av intervjuer med lärare och elever framgår att sex- och samlevnadsundervisningen innehåller både repetition och en fördjupning utifrån elevernas ålder. Enligt eleverna är undervisningen intressant och viktig för dem. Vidare framgår att eleverna har möjlighet att påverka på vilket sätt de redovisar sitt arbete med sex- och samlevnadsfrågor och till viss del hur dessa lektionerna utformas. Enligt lärarna sker ingen systematisk uppföljning av elevernas synpunkter på arbetet med kunskapsområdet sex och samlevnad. Det görs spontana uppföljningar som inte dokumenteras och i vissa fall följs undervisningen upp genom en elevenkät. Elevernas utvärdering av sex- och samlevnadsundervisningen beskriver bland annat undervisningen som *grym* och *rolig* och att det bästa är att läraren inte var generad på lektionerna. Av elevintervju framgår att eleverna ger lärarna mycket positiv feedback på undervisningen.

Utvecklingsområden

I syfte att höja skolans kvalitet i sex- och samlevnadsundervisningen behöver ett utvecklingsarbete genomföras inom följande prioriterade områden:

- Rektorn behöver skapa förutsättningar för lärarna att kunna samverka kring planeringen av sex- och samlevnadsundervisningen, exempelvis i form av tematiska arbeten inom kunskapsområdet sex och samlevnad.
- Rektorn behöver ge elevhälsan ett uttalat ansvar att medverka i sex- och samlevnadsundervisningen och att stödja lärarna i sitt arbete med sex- och samlevnadsfrågor.

Utifrån vad som har framkommit i granskningen av Sjulnässkolans arbete med sex- och samlevnadsundervisningen kommer ingen uppföljning att genomföras.

Information om granskningen

Skolinspektionen genomför under hösten 2017 en kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisningen i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Syftet med granskningen är att undersöka om elever får en undervisning i sex och samlevnad av god kvalitet. För att ta ställning till det undersöker granskningen dels hur rektor genom sin styrning skapar förutsättningar för en god undervisning i sex och samlevnad, dels sex- och samlevnadsundervisningens innehåll och genomförande. Kvalitetsgranskningen kombinerar en bredare kartläggning i form av en enkätstudie av 450 skolor med en närmare granskning av 28 skolor inom aktuella skolformer. Granskningens slutrapport kommer att publiceras våren 2018.

I bedömningen har även Olivia Öberg deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Gabriel Brandström
Enhetschef

Lotta Andersson Damberg
Utredare